

تحلیل پویایی سرمایه اجتماعی در توسعه و توانمندسازی جوامع محلی در

مناطق خشک؛ کاربرد تحلیل شبکه اجتماعی

❖ الهام اکبری؛ استادیار دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

❖ لیلا عوض پور*؛ پژوهشگر پسادکتری، موسسه کسب و کار اجتماعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران.

چکیده

در دو دهه اخیر مفهوم سرمایه اجتماعی به واسطه ارتباطش با مؤلفه‌های بنیادین اجتماعی شامل آگاهی، مشارکت، اعتماد، انسجام و شبکه اجتماعی در راستای توسعه پایدار جوامع به‌ویژه جوامع محلی مورد تأکید قرار گرفته است؛ لذا برای رسیدن به توسعه پایدار محلی، برخورداری از سرمایه اجتماعی از ضروریات می‌باشد. با توجه به اهمیت این موضوع و با تکیه بر مشکلات و کمبودهای متعدد در روستاهای مناطق خشک و نیمه خشک، این مقاله به تحلیل پویایی سرمایه اجتماعی در راستای تحقق توسعه پایدار محلی در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در شهرستان قلعه گنج در جنوب کرمان بر اساس روش تحلیل شبکه اجتماعی در دو بازه زمانی قبل و بعد از اجرای طرح توان افزایی جوامع محلی پرداخته است. ابتدا با تکمیل پرسشنامه و مصاحبه مستقیم با ذی‌نفعان محلی (۱۳۶ نفر از سرگروه‌های صندوق‌های اعتباری خرد روستایی)، داده‌های مورد نیاز با استفاده از روش سرشماری جمع‌آوری گردید. سپس سرمایه اجتماعی برون گروهی بر اساس پیوندهای اعتماد و مشارکت با استفاده از شاخص‌های کمی سطح کلان شبکه (شاخص تراکم و E-I) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بیانگر افزایش شاخص تراکم و تقویت روابط برون گروهی و پویایی مثبت سرمایه اجتماعی برون گروهی در مرحله بعد از اجرای پروژه می‌باشد؛ اما مقدار این مؤلفه مهم و تأثیرگذار همچنان ضعیف ارزیابی می‌شود. بنابراین ضرورت دارد با فراهم نمودن بستر اعتماد سازی، آموزش و تقویت روحیه مشارکت و همکاری جمعی در بین سرگروه‌های صندوق‌های اعتباری خرد و افزایش روابط برون گروهی، سرمایه اجتماعی برون گروهی غنی در این جامعه محقق گردد، چرا که بعد اجتماعی توسعه پایدار بدون توجه به سرمایه اجتماعی و مشارکت آن محدوده امکان پذیر نمی‌باشد.

کلید واژگان: سرمایه اجتماعی، توسعه محلی، تحلیل شبکه اجتماعی، آموزش، توانمندسازی، قلعه گنج.

۱. مقدمه

بیش از هر چیز در گرو برخورداری از سرمایه مناسب می‌باشد [۲۳].

بدین منظور توجه به نیازهای واقعی روستائیان و تبیین اولویت این نیازها از طریق مشاهده با آنها، حرکت در مسیر توسعه درونزا و داشتن جامعه‌ای سالم و مستقل را شتاب بیشتری می‌بخشد [۳۰]. همان قدر که کارخانه‌ها، معادن و دیگر سرمایه‌های مادی بخشی از ثروت ملت‌ها شمرده می‌شوند، سرمایه اجتماعی نیز با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی اش ثروت محسوب می‌شود. سرمایه اجتماعی اگر چه مفهومی نوین و نوپا در عرصه مطالعات اجتماعی است اما این مفهوم ریشه در روابط اجتماعی نوع بشر دارد و امروزه این امر مسلم است که رسیدن به توسعه جامعه مدنی، معیارهای جهان‌شمول و بستر مناسب برای زیست اجتماعی تنها با وجود سرمایه اجتماعی شکل می‌گیرد [۱۴].

بانک جهانی که بخش وسیعی از فعالیت خود را به بررسی و مطالعات توسعه‌ای در کشورهای توسعه نیافته متمرکز نموده است، قسمت مجزایی را به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه کشورها اختصاص داده است و در بحث‌های نظری، سنجشی و تأثیر گذاری سرمایه اجتماعی، طرح‌ها و مطالعات فراوانی انجام داده است. از جمله مطالعات مد نظر آنها، سرمایه اجتماعی، عملیاتی نمودن این مفهوم در کشورهای گوناگون و راهکارهای افزایش و ارتقاء آن در جهت توسعه می‌باشد [۱۰].

بانک جهانی سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از نهادها، ارتباطات و قواعد می‌داند که کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی جامعه را شکل می‌دهند [۳۱]. مفهوم سرمایه اجتماعی را به طور کلی می‌توان به صورت خصایص یا مشخصات سازمان اجتماعی، یعنی مواردی چون شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی تعریف کرد که همکاری متقابل و هماهنگی در جهت منافع مشترک را تسهیل می‌نماید [۱] به عنوان منبع مهمی از ظرفیت‌های سازمانی و یادگیری با گستره وسیعی از نتایج مثبت مانند درآمد بالاتر، رضایت از زندگی و انسجام اجتماعی گفته

توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقاء سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای تمامی افراد جامعه است. با توجه به این مفهوم، توسعه در برگیرنده جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که تغییرات کمی و کیفی را شامل می‌شود و در عین حال از نظر داخلی و خارجی از مفاهیم نسبی به شمار می‌رود [۱۹]. مقصود مطلوب توسعه، بهبود کیفیت زندگی همه می‌باشد؛ بنابراین کوشش برای دستیابی به توسعه باید به شکلی باشد که منافع اکثریت مردم را در بر گیرد، در صورتی که بخش محدودی از جامعه از فرآیند توسعه که خود یک فرآیند تغییر مطلوب است بهره‌مند شوند، نمی‌توان آن را توسعه نامید [۲۰].

توسعه پایدار منوط به بهره‌برداری و استفاده از منابع طبیعی، انسانی و اکولوژیک است به گونه‌ای که همه ساکنین حال و آینده از سطح مناسبی از بهداشت، امنیت و انسجام اجتماعی برخوردار بوده و محیط زیست مطلوب و اقتصادی پویا را تجربه کنند [۲۲]. توسعه پایدار محلی بر پایه توسعه اجتماعات محلی بنا می‌شود و حل مشکلات از درون محله با ترکیب سرمایه‌های طبیعی، کالبدی، انسانی و اجتماعی مقدور خواهد شد و به بیانی توسعه پایدار محلی رویکردی متوجه به اجتماعات محلی می‌باشد و این عنصر بیشترین نقش را برای دستیابی به این مهم دارا است [۲۱].

اهمیت توسعه پایدار محلی و جایگاه آن در توسعه کشورها و به ویژه در کشورهای در حال توسعه که هنوز بخش زیادی از جمعیت آنها در مناطق روستایی ساکن هستند و نقش حیاتی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی کل جامعه به ویژه از طریق سهم داشتن در تولید ناخالص ملی، امنیت و سلامت غذایی جامعه، تامین مواد خام اولیه و ارتباط مستقیم با منابع طبیعی و محیط زیست و بهره برداری از آن دارند، بر هیچ کس پوشیده نیست؛ بر این اساس به باور صاحب نظران امر، توسعه

بر این اساس و نظر به اهمیت سرمایه اجتماعی برون گروهی در تقویت و استقرار مدیریت اجتماع محور و مبتنی بر توسعه پایدار محلی، این سرمایه در قالب پیوندهای اجتماعی از جمله پیوندهای اعتماد و مشارکت مرتبط با فرآیند توسعه روستایی مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع در این پژوهش خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی برون گروهی در شبکه سرگروه‌های صندوق‌های اعتباری خرد سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در شهرستان قلعه گنج استان کرمان که تحت پوشش پروژه توان افزایی جوامع محلی می‌باشند، با استفاده از روش تحلیل شبکه اجتماعی، در دو مرحله قبل و بعد از اجرای این پروژه مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است و همچنین عملکرد و میزان تأثیرگذاری پروژه مذکور نیز سنجش شده است.

۲. روش شناسی

۲.۱. معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان قلعه گنج دارای مساحت ۱۴۲۰۰ کیلومتر مربع معادل ۳/۳ درصد از کل مساحت استان می‌باشد و فاصله تا مرکز استان ۴۲۰ کیلومتر می‌باشد. بر اساس سرشماری عمومی سال ۱۳۹۰ جمعیت شهرستان قلعه گنج ۷۶۳۷۶ نفر می‌باشد، جمعیت شهری ۱۲۶۶۳ نفر می‌باشد و جمعیت روستایی ۶۳۷۱۳ نفر که ۱۷ درصد جمعیت شهرستان شهری و ۸۳ درصد جمعیت شهرستان روستایی می‌باشند. این منطقه دارای آب و هوای خشک و اقلیم بیابانی می‌باشد و در سال‌های اخیر به علت کاهش بارندگی شاهد خشکسالی بوده‌ایم که باعث آسیب شدید به اقتصاد محلی منطقه گردیده است.

۲.۲. معرفی طرح توان افزایی جوامع محلی

طرح توان افزایی جوامع محلی شهرستان قلعه گنج به صورت مشترک فی مابین دانشگاه تهران و بنیاد مستضعفان در سال ۱۳۹۳ با هدف افزایش درآمد جامعه

می‌شود [۵]. سرمایه اجتماعی با استفاده از همانندی‌ها و همسانی‌های افراد جامعه از جهات گوناگون، باعث ایجاد روحیه اعتماد متقابل می‌شود و در خدمت منافع توسعه پایدار در سطح ملی و محلی قرار می‌گیرد و بستر و فضای ایجاد می‌کند که ضمن کاهش هزینه‌های استفاده از نیروهای انسانی، تعامل بین آنها نیز افزایش یابد. امروزه سرمایه اجتماعی به عنوان زیر بنای توسعه پایدار، نقشی بسیار مهمتر از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا می‌کند و شبکه‌های روابط جمعی انسجام بخش میان انسان‌ها و سازمان‌ها می‌باشد.

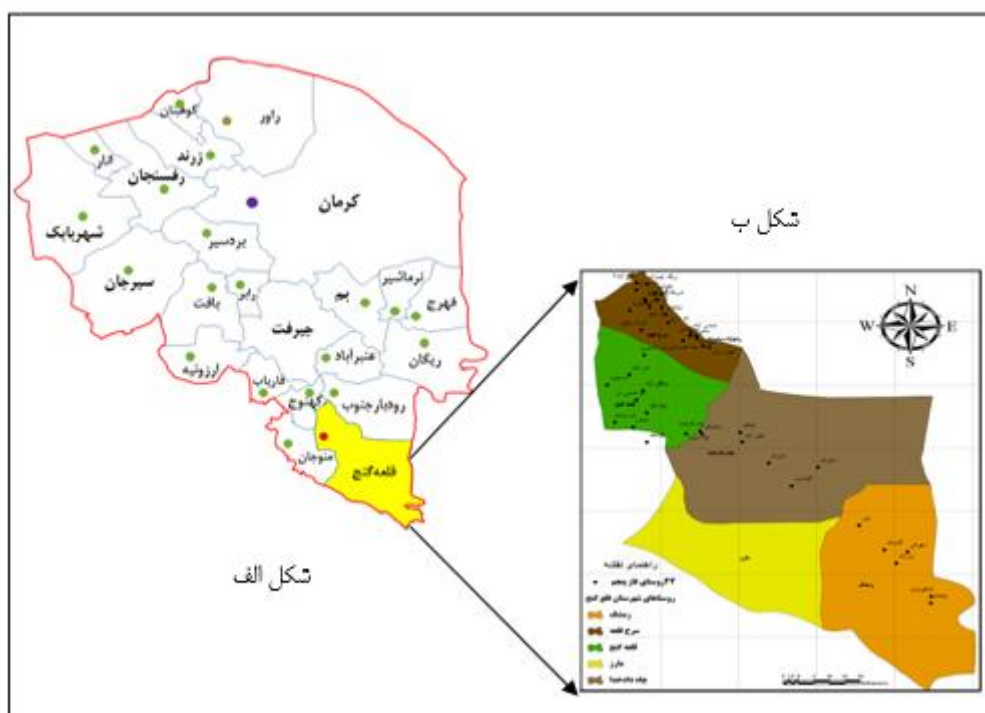
سرمایه اجتماعی نوعی ارتباط میان شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و ارزش‌های اعتمادی است که به عنوان مزیت اجتماعی ذکر می‌شود [۲۴].

توجه به سرمایه اجتماعی و آموزش روستاییان از راه مشارکت، همکاری، تعاملات، اعتماد و واکنش‌های گروهی میان اعضا در گروه‌های اجتماعی که منجر به گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با سایر افراد جامعه می‌شود، از ملزومات رسیدن به توسعه پایدار می‌باشد [۲۷، ۲۵].

در این بین خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شامل جنبه‌های قابل رؤیت و قابل لمس تر مفهوم سرمایه اجتماعی است. جنبه ساختاری باعث ایجاد روابط افقی و عمودی در جامعه می‌گردد و از این طریق سرمایه اجتماعی کل جامعه را تقویت می‌کند. سرمایه اجتماعی را می‌توان در دو بعد مختلف درون و برون گروهی مورد سنجش قرار داد. سرمایه اجتماعی درون گروهی تنها گروه‌های همجنس را پیوند می‌زند و سرمایه اجتماعی برون گروهی به عنوان پل ارتباطی بین گروه‌های اجتماعی گوناگون تعریف شده و اثر مثبت بر رشد و سرمایه اجتماعی دارد. بر این اساس می‌توان عنوان نمود که تقویت خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی درون و برون گروهی یکی از ارکان اساسی در پیشرفت و توسعه پایدار به ویژه در جوامع محلی و سنتی محسوب می‌شود [۲] در عین حال تقویت این ارتباطات و تعاملات در گرو آموزش‌های مختلف به این گروه‌ها و جوامع می‌باشد.

وام‌های کوچک برای فعالیت‌های درآمدزا، برنامه‌ریزی جهت اجرای پروژه‌هایی که مبتنی بر ظرفیت، امکانات و شرایط منطقه باشد و همچنین توسعه اشتغال و تثبیت مشاغل دارای بحران مالی انجام می‌شود. این طرح تا سال ۱۳۹۹ در ۱۴۴ روستا و در قالب ۱۵۳۱ گروه با پس انداز اهالی و مساعدت ۵۰ درصدی معادل آورده‌های نقدی روستاییان توسط بنیاد مستضعفان بیش از ۱۹ میلیارد تومان به اهالی قلعه گنج برای راه اندازی و تثبیت کسب و کارهای کوچک وام داده شده است و همچنان در منطقه ادامه دارد [۱۶].

روستایی، حمایت از کارآفرینان جهت توسعه اقتصاد محلی و کاهش فشار بر منابع طبیعی و الگو سازی برای پیشرفت همه جانبه و آبادانی شهرستان با تکیه بر مردم، در ۵ فاز مختلف و در تعداد ۱۵۴ روستا اجرا گردید. آموزش و توانمندسازی جوامع محلی از طریق ایجاد بستری مناسب برای مشارکت جمعی در قالب گروه‌های اعتباری و پس‌اندازهای خرد، افزایش دسترسی روستاییان کم‌درآمد به تسهیلات اعتباری، آموزش و ارتقاء مهارت‌های فردی و اجتماعی روستاییان از طریق هدایت پس‌اندازهای غیرمولد خانوارهای روستایی به سرمایه‌های مولد کارآمد، افزایش درآمد خانوارهای کم‌درآمد از طریق پرداخت

شکل ۱. الف) تحلیل موقعیت شهرستان قلعه گنج در استان کرمان، ب) تحلیل موقعیت ۴۴ روستای تحت پوشش فاز پنجم طرح توان‌افزایی جوامع محلی شهرستان قلعه گنج

در راستای سنجش و ارزیابی خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شبکه ذینفعان محلی مرتبط با پروژه توان‌افزایی و آموزش جوامع محلی شهرستان قلعه گنج، در دو بازه زمانی قبل و بعد از اجرای این پروژه، از روش

۲.۳. روش کار

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع تحقیقات پیمایشی، بر اساس هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها میدانی است.

مطالعه کنش‌های متقابل میان کنشگران اجتماعی است، تحلیل شبکه اجتماعی نام دارد. روش تحلیل شبکه‌ای (SNA) بر اساس معیارها و شاخص‌های کمی قادر است روابط اجتماعی و تبادلات اقتصادی بین افراد را در قالب ساختاری شبکه‌ای دیداری کند که این مهم مدیران و برنامه‌ریزان را در تحلیل ذینفعان و تصمیم‌گیری بهینه در راستای آموزش و توانمند شدن جامعه محلی یاری می‌کند. ملاک تعیین معیارها و شاخص‌ها سند برنامه عمل پایش و ارزیابی شبکه‌های اجتماعی-سیاستی در توانمندسازی جوامع محلی و مدیریت جامع سرزمین می‌باشد [۱۲]. در این تحقیق در قبل و بعد از اجرای پروژه این شاخص‌ها بررسی شده است که در ادامه به معرفی هر شاخص پرداخته شده است:

- **شاخص تراکم**^۱: تعداد پیوند موجود نسبت به کل پیوندهای ممکن در شبکه موردنظر می‌باشد به طوری افزایش تراکم شبکه سبب تقویت پیوندها در شبکه شده و همچنین امکان کنترل اجتماعی را افزایش می‌دهد [۷]، [۲۶]. این شاخص همچنین نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری سرمایه اجتماعی دارد [۳].

- **شاخص E-I 3**: از شاخص E-I جهت بررسی روابط درون‌گروهی و برون‌گروهی استفاده می‌گردد که بیانگر تفاوت بین پیوندهای درون از برون‌گروهی و نسبت آن با تعداد کل پیوندهای موجود در شبکه است. این شاخص با روابط تمام اعضا سروکار دارد و میزان آن از +۱ تا -۱ متغیر است. اندازه -۱ به این معناست که تمامی پیوندها در شبکه درون‌گروهی بوده و افراد علاقه‌مند به تقویت انسجام و سرمایه اجتماعی درون‌گروهی هستند. اندازه +۱ نشان می‌دهد که تمامی پیوندها برون‌گروهی بوده و تمایل افراد به انسجام و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی است. میزان صفر برای شاخص E-I به این معناست که پیوندهای درون و برون‌گروهی در شبکه برابرند [۴].

تحلیل شبکه‌ای استفاده شد. جامعه آماری شامل کلیه سرگروه‌های صندوق‌های اعتباری خرد در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر می‌باشد. برای افزایش اعتبار یافته‌ها تعداد ۱۳۶ پرسشنامه تحلیل شبکه‌ای بین اعضای جامعه آماری توزیع شد و در نهایت تکمیل و عودت داده شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده افراد برای مطالعه انتخاب شدند. روایی پرسشنامه با استفاده از دیدگاه‌ها و پیشنهادهای کارشناسان و اعضای هیئت علمی رشته‌های ترویج و توسعه روستایی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران به دست آمد. برای برآورد پایایی ابزار پژوهش با انجام مطالعه مقدماتی (۳۰ پرسشنامه خارج از جامعه اصلی) و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص تراکم و E-I، بدست آمد (ضریب آلفا کرونباخ ۰.۹۲). سپس روابط بین سرگروه‌های صندوق‌های روستاهای یاد شده با یکدیگر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی برون‌گروهی با استفاده از دو پیوند اعتماد و مشارکت سنجش و ارزیابی گردیده است.

یکی از اهداف پروژه توان افزایش جوامع محلی، تقویت ارتباطات و تعاملات سرگروه‌های صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی به عنوان رهبران محلی از طریق آموزش و آگاه‌سازی در این مناطق بوده است. در مطالعه حال حاضر سعی شده است رابطه اعتماد و مشارکت که از مهم‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی بین سرگروه‌ها هستند، بررسی شود. بر این اساس پرسشنامه تحلیل شبکه‌ای تدوین و از طریق مشاهده مستقیم و مصاحبه با هر یک از افراد تکمیل گردید. در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده در نرم‌افزار UCINET 6.507 وارد و با روش تحلیل شبکه اجتماعی شاخص‌های مورد نظر مورد تحلیل قرار گرفت.

۲.۳.۱. تحلیل شبکه اجتماعی (SNA)^۱

در علوم اجتماعی، رویکرد ساختاری که مبتنی بر

1 Social Network Analysis

2 Density

3 External-internal

۳. نتایج

۳.۱. پویایی سرمایه اجتماعی؛ سنجش شاخص

تراکم و میزان سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در دو مرحله قبل و بعد از اجرای پروژه

جهت بررسی پویایی سرمایه اجتماعی، میزان سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در بین سرگروه‌های سه روستا شاخص تراکم شبکه مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج شاخص تراکم در پیوندهای اعتماد و مشارکت در جدول شماره (۱) آورده شده است. براساس نتایج این جدول میزان شاخص تراکم در پیوند اعتماد در بین سرگروه‌های این سه روستا در مرحله قبل از اجرای پروژه ۱۲/۴ درصد (کم) بوده و در مرحله بعد از اجرای پروژه به ۳۳/۱ درصد رسیده است. همچنین اندازه شاخص تراکم در پیوند مشارکت بین سرگروه‌های سه روستا با افزایشی ۱۹/۵ درصدی از ۲۴/۳ درصد در قبل از اجرای پروژه به ۴۳/۸ درصد در بعد از اجرا افزایش یافته است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود شاخص تراکم در پیوندهای مختلف در مرحله بعد از اجرای پروژه نسبت به قبل از اجرای آن افزایش یافته است. درواقع می‌توان استدلال نمود که اجرای پروژه توان افزایش جوامع محلی در این منطقه توانسته است با اعتمادسازی و ایجاد بستر مناسب جهت مشارکت و

همکاری بین سرگروه‌های صندوق‌های خرد توسعه روستایی، با افزایش روابط بین افراد منجر به افزایش انسجام اجتماعی و به دنبال آن افزایش سرمایه اجتماعی برون‌گروهی گردید. از این رو این گونه استنباط می‌شود که سرگروه‌های سه روستا در اجرای تصمیمات اتخاذ شده بیشترین مشارکت و ارتباط را دارا می‌باشند و این روند می‌بایست در مورد سایر پیوندها از جمله اعتماد نیز حفظ گردیده و بهبود یابد. البته قبل ذکر است هر چند اجرای این پروژه منجر به افزایش سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و تقویت اعتماد و همکاری در بین سرگروه‌های صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی در سه روستای مورد نظر گردیده است، اما به طور کلی میزان این مؤلفه اجتماعی هنوز در حد متوسط ارزیابی می‌شود. بنابراین نیاز است با ترویج و برگزاری کارگاه‌های مشارکتی و افزایش همکاری‌ها و فعالیت‌های جمعی به انباشت هر چه بیشتر سرمایه اجتماعی در بین این افراد به عنوان نمایندگان روستاهای مذکور پرداخته شود. همان‌طور که گفته شد سرمایه اجتماعی هم از برنامه‌های توسعه‌ای تأثیر می‌پذیرد و هم بر روی آن تأثیر می‌گذارد. بنابراین همان‌طور که اجرای این پروژه توانسته است باعث پویایی سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در بین سرگروه‌های این روستاها گردد، غنای هر چه بیشتر این سرمایه اجرای موفق‌تر پروژه توان افزایش جوامع محلی در این منطقه را به دنبال خواهد داشت.

جدول ۱. میزان شاخص تراکم در بین سرگروه‌های سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر قبل و بعد از اجرای پروژه

مرز اکولوژیک	نوع پیوند	تراکم در مرحله قبل از اجرای پروژه (%)	تراکم در مرحله بعد از اجرای پروژه (%)
روستاهای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر	اعتماد	۱۲/۴	۳۳/۱
	مشارکت	۲۴/۳	۴۳/۸

۳.۲. اندازه شاخص E-I در شبکه سرگروه‌های

سه روستا در مرحله قبل از اجرای پروژه

با توجه به اهمیت روابط بین سرگروه‌های روستاهای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در راستای اجرای موفق پروژه

توان افزایش جوامع محلی و نیل به اهداف مورد نظر در این پروژه که همانا بسیج جامعه محلی، آموزش و توانمندی اجتماعی و پایداری اقتصادی و اجتماعی روستاهای فوق می‌باشد و نیز توجه به این امر که مهم‌ترین کنال‌های

انسجام و سرمایه درون‌گروهی دارند و کمتر تمایل دارند که با سرگروه‌های سایر روستاها در ارتباط باشند. به طور کلی میزان پیوندهای برون‌گروهی و به دنبال آن سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در بین سرگروه‌های سه روستا مقدار کمی است و به شدت ضرورت دارد که با فراهم آوردن شرایط مناسب در روستاهای مورد مطالعه و تقویت روابط برون‌گروهی و برون‌روستایی در بین سرگروه‌های روستا و افزایش سرمایه اجتماعی برون‌گروهی، زمینه ارتقاء توانمندی اجتماعی را فراهم آورد که نقش بسیار مهمی در تحقق توسعه پایدار و مدیریت مشارکتی و اجتماع محور روستایی دارد.

ارتباطی در بین هر سه روستا سرگروه‌ها هستند؛ در این قسمت به بررسی روابط درون و برون‌گروهی سرگروه‌های سه روستای مذکور در پیوندهای اعتماد و مشارکت در دو مرحله قبل و بعد از اجرای پروژه با استفاده از شاخص E-I پرداخته شده است. نتایج این شاخص برای روستاهای مورد نظر در مرحله قبل از اجرا در جدول شماره (۲) نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد در مرحله قبل از اجرای پروژه در هر سه روستا و در هر دو پیوند اعتماد و مشارکت تعداد پیوندهای درون‌گروهی از پیوندهای برون‌گروهی بیشتر است و مقادیر منفی شاخص E-I مؤید این مطلب است. در واقع در این مرحله در روستاهای مورد مطالعه سرگروه‌ها بیشتر تمایل به حفظ

جدول ۲. پیوندهای درون و برون‌گروهی اعتماد و مشارکت در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در مرحله قبل از اجرای پروژه

روستا	پیوند	پیوندهای درون‌گروهی	پیوندهای برون‌گروهی	جمع کل	شاخص E-I
گاوبنان	اعتماد	۱۶	۴	۲۰	-۰/۷۵
	مشارکت	۱۶	۲	۱۸	-۰/۸۷
چاهان	اعتماد	۳۹	۶	۴۵	-۰/۷۳
	مشارکت	۹۸	۷	۱۰۵	-۰/۸۷
چاه نصیر	اعتماد	۲۴	۴	۲۸	-۰/۹۲
	مشارکت	۳۸	۱	۳۹	-۰/۹۶

توان افزایشی جوامع محلی بر ایجاد روابط برون‌گروهی در بین نمایندگان روستاهای مختلف می‌باشد. در این بین روستای گاوبنان در هر دو پیوند اعتماد و مشارکت شرایط بهتری نسبت به دو روستای دیگر دارد. این امر نشان می‌دهد که اجرای پروژه تنها تا حدودی توانسته میزان روابط درون‌گروهی و سرمایه اجتماعی درون‌گروهی را تقویت نماید و در ارتباط با برقراری روابط بین‌گروهی مشکلاتی وجود دارد که نیاز است با شناسایی و رفع موانع موجود، روابط برون‌گروهی و بین‌روستایی را در بین سرگروه‌های سه روستا تقویت نموده و سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و به دنبال آن توسعه پایدار و اجرایی موفق پروژه را محقق نمود.

۳.۳. اندازه شاخص E-I در شبکه سرگروه‌های

سه روستا در مرحله بعد از اجرای پروژه

بر اساس نتایج جدول شماره (۳)، در مرحله بعد از اجرای پروژه اندازه شاخص E-I در پیوند اعتماد برابر با میزان این شاخص در مرحله قبل از اجرای پروژه بوده و در پیوند مشارکت افزایش ناچیزی داشته است. همچنان مقدار منفی این شاخص در مرحله بعد از اجرا نیز نشان‌دهنده تمایل سرگروه‌های روستاهای مورد نظر به برقراری روابط درون‌گروهی و عدم تمایل به اعتماد به سرگروه‌های سایر روستاها و مشارکت و همکاری برون‌گروهی با آنان می‌باشد. این امر بیانگر تأثیر ناچیز پروژه

جدول ۳. پیوندهای درون و برون گروهی اعتماد و مشارکت در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در مرحله بعد از اجرای پروژه

روستا	پیوند	پیوندهای درون گروهی	پیوندهای برون گروهی	جمع کل	شاخص E-I
گاوبنان	اعتماد	۲۳	۶	۲۹	-۰/۵۹
	مشارکت	۲۱	۵	۲۶	-۰/۷۶
چاهان	اعتماد	۱۳۲	۷	۱۳۹	-۰/۸۸
	مشارکت	۱۸۴	۵	۱۸۹	-۰/۹۲
چاه نصیر	اعتماد	۴۹	۶	۵۵	-۰/۸۳
	مشارکت	۵۳	۲	۵۵	-۰/۹۴

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره (۴)، در سطح کلان شبکه سرگروه‌های سه منطقه نیز میزان شاخص E-I برای پیوند اعتماد از ۰/۸۱- (۱۱۳ پیوند درون گروهی و ۱۲ پیوند برون گروهی) به ۰/۸۵- (۲۲۴ پیوند درون گروهی و ۱۸ پیوند برون گروهی) و برای پیوند مشارکت از ۰/۹۲- (۱۴۹ پیوند درون گروهی و ۶ پیوند برون گروهی) به ۰/۹۳- (۲۲۳ پیوند درون گروهی و ۸ پیوند برون گروهی) پس از اجرای پروژه تغییر یافته است. این بدان معناست که سرگروه‌های سه منطقه تمایل دارند انسجام درون گروهی خود را حفظ کنند و تمایلشان به پیوندهای برون گروهی یا بین روستایی اندک است. در مجموع، میزان سرمایه اجتماعی برون گروهی (بین منطقه‌ای) در سه روستا ضعیف است. به طور کلی می‌توان

بیان نمود که اجرای طرح توان افزایش جوامع محلی در روستاهای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر در شهرستان قلعه گنج استان کرمان تأثیر چندانی بر روی پویایی سرمایه اجتماعی برون روستایی نداشته است. به همین جهت ضرورت دارد که با شناسایی چالش‌ها و فرصت‌هایی که در این زمینه وجود دارد زمینه‌ای فراهم شود تا با ترویج و آموزش افراد و اعتمادسازی در بین آنان، روح همکاری و مشارکت برون گروهی در بین آنان نهادینه شود و با افزایش روابط برون گروهی و دسترسی آنان به منابع و حمایت‌های خارج از روستای خود، سرمایه اجتماعی برون گروهی نیز تحقق یافته و به دنبال آن کیفیت زندگی روستاییان ارتقاء یابد و به این ترتیب نقش بازدارنده‌ای بر مطروودیت و محرومیت اجتماعی ایفا نماید.

جدول ۴. میزان پیوندهای درون و برون گروهی (اعتماد، مشارکت) و شاخص E-I در سطح کل سرگروه‌های سه روستا در مراحل قبل و بعد از اجرای پروژه

شبکه	پیوند	مرحله پیش	تعداد پیوند درون گروهی	تعداد پیوند برون گروهی	اندازه شاخص E-I قبل از اجرای پروژه	اندازه شاخص E-I بعد از اجرای پروژه
سرگروه‌های سه روستا	اعتماد	قبل از اجرا	۱۱۳	۱۲	-۰/۸۱	-۰/۸۵
		بعد از اجرا	۲۲۴	۱۸	-۰/۸۱	-۰/۸۵
	مشارکت	قبل از اجرا	۱۴۹	۶	-۰/۹۲	-۰/۹۳
		بعد از اجرا	۲۲۳	۸	-۰/۹۲	-۰/۹۳

۴. بحث و نتیجه گیری

با توجه به تأکیدات به عمل آمده بر پایداری اجتماعی، مردم محور بودن توسعه، تمرکززدایی و توسعه نهادی در رویکردها و نظریه‌های جدید توسعه پایدار روستایی و به تبع آن اهمیت یافتن جایگاه سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین سرمایه‌های توسعه ای در راستای تحقق توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی، شناخت وضعیت موجود سرمایه اجتماعی و توسعه آن در مناطق روستایی به منظور شناخت الگوهای توسعه ای مبتنی بر شرایط مکانی و زمانی حاکم بر هر منطقه از ضرورت ویژه‌های برخوردار است و به عنوان یکی از عوامل، زمینه دستیابی به هدف غایی توسعه پایدار یعنی رفاه انسان و محیط برای نسل حاضر و آینده را فراهم خواهد آورد [۶]. بنابراین یکی از رویکردهای مورد استفاده در مدیریت هر چه بهتر جوامع محلی از جمله روستاها و دستیابی به توسعه پایدار محلی، رویکرد مدیریت اجتماع محور یا جامعه محور است [۲]. در این میان عدم توجه به سرمایه اجتماعی و علی‌الخصوص خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی روستائیان از جمله مهم‌ترین چالش‌ها در این راستا است. در مطالعات اخیر، سرمایه اجتماعی به سه حوزه درون گروهی ۱، برون گروهی ۲ و ارتباطی ۳ تفکیک شده است. در این تحقیق به سرمایه اجتماعی برون گروهی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی پرداخته شده است. اگر سرمایه اجتماعی برون گروهی در بین جمعیت روستایی افزایش پیدا کند، می‌توانیم از بسیاری از مسائل و مشکلاتی که در روستاها حاکم هستند رهایی یابیم؛ با این حال سرمایه اجتماعی می‌تواند به صورت منفی نیز باشد؛ وجه منفی سرمایه اجتماعی را پاتنام سرمایه اجتماعی درون گروهی خطاب می‌کند. این سرمایه به سمت دایره محدودی از افراد جریان دارد و با کشیدن خط قرمز بین خودی‌ها و غریبه‌ها، توانایی بسیج افراد ذی نفع را در

جهت اهداف درون گروه و خصومت با برون گروه به دنبال خواهد داشت [۲۳].

سرمایه اجتماعی درون گروهی را می‌توان به عنوان یک نوع سرمایه منفی در جامعه قلمداد کرد که با افزایش این سرمایه، جامعه شاهد مسائل و مشکلات فراوانی خواهد بود؛ چرا که افراد فقط به خودی‌ها اعتماد دارند و نسبت به دیگران بدبین هستند. سعی می‌کنند در شبکه‌های ارتباطیشان از دیگران دوری کنند و حتی در زمانی که می‌خواهند با دیگران مشارکتی داشته باشند، ترجیح می‌دهند این مشارکت را با خودی‌ها داشته باشند تا دیگران. در حالی که در سرمایه اجتماعی برون گروهی و ارتباطی، افراد قادرند شعاع مشارکت و اعتماد را آنچنان گسترده سازند که حتی غریبه‌ها را نیز در بر گیرد [۱۸]. با توجه به موارد بیان شده شناخت و استفاده آگاهانه از سرمایه اجتماعی برون گروهی فرصتی است برای ایجاد ظرفیت در جهت مشارکت در توسعه پایدار که تأثیر بسزایی بر روند مدیریت اجتماع محور دارد و در صورت تقویت این سرمایه و بهینه کردن آن، دارای تأثیر دوچندان خواهد بود.

به همین جهت در این پژوهش پایش و ارزیابی سرمایه اجتماعی برون گروهی در بین سرگروه‌ها یا رهبران صندوق‌های اعتباری خرد روستایی در سه روستای گاوبنان، چاهان و چاه نصیر از توابع شهرستان قلعه گنج استان کرمان که تحت پوشش پروژه اجتماع محور توان افزایش جوامع محلی می‌باشند، از طریق بررسی و تحلیل دو پیوند اعتماد و مشارکت و سنجش شاخص‌هایی چون تراکم و E-I با استفاده از روش تحلیل شبکه اجتماعی پرداخته شده است.

نتایج حاصل از ارزیابی شاخص تراکم در مرحله بعد از اجرای پروژه بیانگر افزایش این شاخص به میزان ۲۰/۷ درصد در پیوند اعتماد، و میزان ۱۹/۵ درصد در پیوند مشارکت می‌باشد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میزان

¹ Bonding Social Capital

² Bridging Social Capital

³ Linking Social Capital

مستمر و پایدار مبتنی بر اعتماد سبب ارتقاء نوآوری بین‌گروهی و به دنبال آن کارآفرینی می‌گردد چرا که سرمایه اجتماعی برون‌گروهی از طریق تسهیل کنش جمعی و تبادل اطلاعات، طوفان مغزی و هم‌افزایی بین گروهی را به دنبال دارد و چنین شرایطی به خلق نوآوری منجر می‌شود. این امر نقش مهمی در توانمندی اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی دارد. اگر اتصالات بیشتر برون‌گروهی در بین دو گروه برقرار گردد، اثر مثبتی بر اعتقادشان برای فعالیت جمعی خواهد داشت و در نتیجه دستیابی به مدیریت موفق مشارکتی را تسهیل می‌نماید. محققانی چون [۱۴، ۱۵، ۲۸] وجود سرمایه اجتماعی برون‌گروهی غنی در جامعه محلی را متضمن اجرای موفق طرح‌های مبتنی بر جامعه دانسته‌اند.

به طور کلی می‌توان گفت که شکوفاترین اقتصادها متعلق به جوامعی است که دارای سرمایه اجتماعی غنی هستند. در این میان روشن است که روابط برون‌گروهی نقش بسزایی در ایجاد ارتباط و هماهنگ‌سازی میان منافذ ساختاری و ارتقاء سرمایه اجتماعی ایفا می‌نمایند و به این ترتیب بستر مناسبی جهت شکل‌گیری و تحقق مدیریت مشارکتی روستایی فراهم می‌سازد [۶]. با توجه به نتایج می‌توان عنوان نمود که تأثیر پروژه توان‌افزایی جوامع محلی بر روی روابط برون‌گروهی و تقویت سرمایه اجتماعی برون‌گروهی سرگروه‌های صندوق‌های اعتبارات خرد روستاهای گاوپنجان، چاهان و چاه نصیر میزان نسبتاً کمی بوده است و همچنان میزان سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در بین سرگروه‌ها حتی بعد از اجرای پروژه ضعیف ارزیابی می‌گردد. از آنجا که دستیابی به توسعه پایدار محلی در طرح‌های اجتماع محور در جوامع دارای سرمایه اجتماعی غنی به سهولت دست‌یافتنی است، بنابراین ضرورت دارد با اعتمادسازی و تقویت روحیه مشارکت و همکاری جمعی در بین سرگروه‌های صندوق‌های اعتبارات خرد و افزایش روابط برون‌گروهی، سرمایه اجتماعی برون‌گروهی غنی در این جامعه محقق گردد تا بتوان به اهداف توسعه‌ای پروژه توان‌افزایی جوامع محلی دست یافت.

این شاخص در پیوندهای مذکور رشد نسبتاً کمی داشته است و به تبع آن سرمایه اجتماعی برون‌گروهی نیز افزایش ناچیزی پیدا کرده است و در حد ضعیف ارزیابی می‌گردد. همچنین بر اساس شاخص E-I نیز روابط برون‌گروهی در مرحله بعد از اجرای پروژه به میزان کمی بهبود یافته است. به این ترتیب میزان سرمایه اجتماعی برون‌گروهی نیز بعد از اجرای پروژه تقویت شده است اما مقدار این مؤلفه مهم و تأثیرگذار همچنان ضعیف ارزیابی می‌شود. چرا که افراد همچنان تمایل دارند روابط درون‌گروهی خود را حفظ و تقویت نموده و کمتر تمایل به برقراری روابط خارج از روستای خود دارند. در بین سه روستای مورد بررسی نیز سرگروه‌های روستای گاوپنجان در برقراری روابط برون‌گروهی با سایر افراد در روستاهای دیگر در حد بسیار کمی موفق‌تر بوده و شرایط نسبتاً بهتری دارند. میزان اعتماد و مشارکت بالای افراد منجر به برابری فرصت‌های اجتماعی برای افراد جامعه می‌شود افزایش سرمایه اجتماعی و انباشت و گسترش آن را به دنبال خواهد داشت که منجر به مشارکت و ارتباط افراد یکدیگر می‌شود و نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی دارد. نتایج فوق با نتایج مطالعات [۸، ۹، ۲۴ و ۱۱] مطابقت دارد.

سرمایه اجتماعی غنی در جوامع محلی منجر به ایجاد یک جامعه منسجم می‌گردد که در آن تمام افراد به صورت آگاهانه و فعال در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مشارکتی حضور خواهند داشت. بنابراین افراد به صورت برابر قدرت دستیابی به فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی را خواهند داشت و مطروودیت و محرومیت اجتماعی نیز تا حدی زیادی بدنبال افزایش سرمایه اجتماعی کاهش خواهد یافت [۱۶].

علاوه بر آن می‌توان استدلال نمود که تنش‌ها و تنازعات اجتماعی کاهش خواهد یافت و در نهایت طرح‌های توسعه‌ای با موفقیت بیشتر اجرا خواهند گشت. همچنین تقویت سرمایه اجتماعی برون‌گروهی باعث می‌شود که منابع در میان افراد سریع‌تر به جریان در آید و گردش دانش و تجربیات اعضا در نتیجه ارتباطات

References

- [1] Avazpour, L., Ghorbani, M and Erfanzadeh, R (). Analysis of the Position of the Actors and the Social Capital of the Beneficiaries in the Direction of Management Partnership of Socio-Ecological Systems (Case Study: Hagholkhajeh Village, Mayamey City, Semnan Province), *Journal of Rangeland and Watershed*, 70(2): 435-448.
- [2] Azkia, M and Imani, A (2008). *Rural Sustainable Development*, Etelaat Publication.
- [3] Bastani, S., A., Kamali & M. Salehi (2008). Social capital of network and trust mutual, *Journal of the Faculty of Letters and Human Sciences*, 16 (61): 40-81.
- [4] Bodin, O., & Prell, C. (2011). *Social network in natural resources management*. Cambridge University Press.
- [5] Barr, F. M., Cherry, A. R. (2006) *Social Capital a Potential Tool for Analysis of the Relationship between Aging Individuals and Their Social Environment*, *Ageing International*, 31 (3), pp. 203-209.
- [6] Beheshti, M, B and Nasrollahi, Vasati, L (2016). Dynamic analysis of the role of social capital in the development process: An interdisciplinary approach, *Social Science Quarterly*, 25(72): 1-31.
- [7] Coleman, J. S (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- [8] Eftekhari, A, R (2003). *The place of development in the process of national development*, Publications of the Rural Development Institute of Iran.
- [9] Farahani, H., Abdoli, S., Cheraqi, M (2012). Evaluating the effects of social capital in the development of rural areas with emphasis on the quality of life (Case Study: Arak City, Mashhad Rural), *Journal of Regional Planning*, 2(8): 67-78.
- [10] Firooz Abadi, M (2005). *Investigating Social Capital and Factor Affecting its formation in Tehran*, Faculty of Social Sciences, University of Tehran.
- [11] Fukuyama, F. (1995), *Trust: the social value and the creation of prosperity*, New York. Free Press.
- [12] Ghorbani, M. (2015). *Iranian model of participation and empowerment of local communities with social network approach*. Faculty of natural resources, University of Tehran.
- [13] Ghorbani, M. (2015). *Analysis and Assessment of the Social- Policy Networks of Grassroots Association, Institutions and Sustainable Development Funds (Sarayan Distric- Sout Khorasan-RFLDL Project*. Faculty of natural resources, University of Tehran.
- [14] Ghorbani, M., Avazpour, L and Sirmirad, M (2018). Analysis and Assessment of Intragroup Social Capital in the Direction of Sustainable Rural Development, *Journal of Social Studies and Research in Iran*, 7(1): 1-23.
- [15] Ghorbani, M., Avazpour, L., and Yoosefi, M. (2015). [Analysis and Assessment of Social Capital in toward increasing of Local Communities Resilience and Sustainable Landscape Management. *Journal of Range and Watershed*, 68(3), 625-645.
- [16] Ghorbani, M., Bouzarjomehri, K, Avazpour, L and Mansuri, Z (2017). *The Efficacy of Community-Based Management Approach toward Strengthening Bridging Social Capital and Reducing Social Exclusion (Case Study: Rigan County, Kerman Province)*, *Journal of Research and Rural Planning*, 6(2): 157-169.
- [17] Ghorbani, M., Hajalizadeh, A and Heidarvand, M (). *Validation of the Sustainability Structures of the Members of the Rural Microcredit Fund, Case Study: Qalaganj City, Space Economy and Rural Development Quarterly*, 9(32): 128-147.
- [18] Harper, Rosalyn (2011). *Social Capital review of the literature*, www.statistics.gov.uk/socialcapital/downloads/soccaplit.

- [19] Jabareen, Y. (2008). A new conceptual framework for sustainable development. *Journal of Environment, Development and Sustainability*, 10 (2): 179–192.
- [20] Kates, R., Parris, T.M., & Leiserowitz, A.A. (2005). What is sustainable development? Goals, Indicators, Values, and Pratics. *Environment* (Washington DC), 47(3): 8-21.
- [21] Khakpour, B, A., Mafi, E., Bavanpouri, A, R (2009). The Role of Social Capital in Local Community Development (Case Study: Sajadieh District of Mashhad), *Journal of Geography and Local Development*, (12): 55-81.
- [22] Kline, A (2005). Social Capital, The Social Economy and Community Development, *Development Journal of Oxford University*, 140-173.
- [23] Moeinoddini, J., Sanat Khah, A, R., Dadkhahfar, M (2013). Intragroup social capital and factors affecting it among the citizens of Kerman city, *Urban sociological studies*, 3(6): 57-80.
- [24] Moore, M. D., Recker, N. L. (2013) Social Capital, Type of Crime, and Social Control, *Research in Crime & Delinquency*, (62), pp. 728-747.
- [25] Noori, S, H, A., Hashemi, S., Mahmoodi, S and Tabatabaei, H (2016). Effects of Social Capital on Sustainable Development of Agriculture in Rural Villages of Tashk, *Journal of Space Economic and Rural Development*, 5(3): 37.55.
- [26] Pretty, J. & H. Ward (2001). Social Capital and the Environment. *World Development*, 29(2): 209–227.
- [27] Rostami, F., Shabanali Fahmi, H., Kalantari, KH and Mohammadi, M, A (2011). Investigating Social Capital Development Mechanisms in Iran's Agricultural Higher Education System, *Journal of Economic Research and Agricultural Development of Iran*, 2(4): 627.645.
- [28] Salari, F. (2014). Modelling and Analysis of water resources governance network in catchment (case study: Razin catchment in Kermanshah province. Ms.c Dissertation, Department of Natural Resources, Tehran University, 218 p.
- [29] Weaver, R. D. and Habibov, N. (2012). Social capital, human capital, and economic well-being in the knowledge economy: Results from Canada's General Social Survey, *Journal of Sociology & Social Welfare*, vol. 32 no. 2, pp. 31-53.
- [30] Woolcock, M and Narayan, D (2000). Social Capital: Implications for Development Theory, Research and Policy. *The World Bank Research Observer*, Newyork, (15)2, 225-249.
- [31] World bank (2006) National Statistics, Social Capital a review of the literature, 18 (4), 45, retrieved October 2006, from <http://www.worldbank.org/poverty/scapital/> /index.htm /newyork and from <http://www.ons.gov.uk/ons/.../social-capital...social-capital.../social-capital-areview-of-the-literature>.

Analyzing the Dynamics of Social Capital in Development and Empowerment of Local Communities in Arid Areas; Application of Social Network Analysis

1. **E. Akbari**; Assistant Professor, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

2. **L. Avazpour***; Postdoc Researcher, Social Business Institute, University of Tehran, Karaj, Iran.

Abstract

In the last two decades, the concept of social capital has been emphasized through its connection with the basic social components, including awareness, participation, trust, cohesion and social network, in the direction of the sustainable development of societies, especially local societies; therefore, to achieve sustainable local development, having social capital is essential. Considering the importance of this issue and relying on numerous problems and deficiencies at the level of villages in dry areas, this article analyzes the dynamics of social capital in the establishment of local sustainable development in the dry area of southern Kerman based on the method of social network analysis in two periods before and after. It has implemented the community-oriented project of empowering local communities in three villages of Gaubnan, Chahan and Chah Nasir of Qalaganj city. First, by completing the questionnaire and direct interview with the local stakeholders (the heads of the rural microcredit fund), the required data was collected. Then, outgroup social capital was investigated based on trust and participation links using quantitative and mathematical indicators of the macro level of the network (density index and E-I). The results show the increase of density index and improvement of out-group relations in the stage after the implementation of the project and strengthening the amount of out-group social capital in this stage. But the value of this important and influential component is still poorly evaluated. Therefore, it is necessary to provide a basis for building trust and strengthening the spirit of collective participation and cooperation among the heads of microcredit funds and increasing outgroup and bridge relationships, to realize rich outgroup social capital in this society, because the social dimension of development It is not possible to be sustainable without taking into account the social capital and the participation of that area.

Keywords: Social capital, Sustainable Development, Social Network Analysis, Education, Empowerment, Qale Ganj City.